

Степан Демчук

Літератор, м. Ольштин (Польща)

ІВАН ОГІЄНКО ПРО УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС 1929 р.¹

У статті, посилаючись на Івана Огієнка, автор розмірковує про вживання «Г» та м'якого «Л» в українському правописі.

Ключові слова та словосполучення: харківський правопис 1929 р., східноукраїнська вимова, псевдореформатори, псевдоукраїнізація.

Пишучи про компромісний правопис 1929 р., митрополит Іларіон (тобто проф. Іван Огієнко) відзначив:

“Але ця харківська Правописна конференція 1929 р. переступила своє завдання: їй доручено було покласти в основу своєї праці академічний правопис, а конференція з багатьох правилах, а головню в правопису чужих слів, відступила від нього: наприклад, конференція прийняла — як компроміс для Галичини — тяжкі й поплутані правила писання г і ґ та л і ль, тоді як Академія наук постановила була писати тільки г і л.

Як і треба було чекати, проти нового правопису зараз таки пішли протести, може й нацьковані, а головне — виступило українське організоване вчительство, заявляючи, що таких поплутаних правил писання чужоземних слів вони в школі при найбільшій своїй охоті не зможуть, запровадити. Наприклад, було постановлено писати г, л головню в словах грецького, а ґ, ль — у словах латинського походження, але велика більшість громадянства, коли не казати, сильніш, цих мов не знає. Як же тоді їй виплутатися було з такого правопису? Як навчати дітей у школі? І це була прикра правда (...).

Школа чекати не могла, і О.Ізюмов від імені вчительства ще року 1931-го випустив свого правописного словника, опертого на східноукраїнській традиційній вимові в першій системі Академії наук. І таким чином в Україні фактично постало два правописи: урядовий і вчительський, що різнилися писанням чужих слів. І Академія наук змушена була латати харківську постанову, і аж 1933-го року в нових своїх правилах викинула харківські постанови про ґ та ль і вернулась до попередньої своєї постанови — у чужих словах писати головню г і л” [1, с.241].

Тож, щоб знову не наварити собі такої каші, визнаймо безглуздими марення про так зване повернення втраченого, тобто повну “реабілітацію” ґ і м'якого л. Тим більше, що вже й у Галичині мало хто нині геґекає, лялякає, люлюкає, й лелекає, бо внаслідок запровадження єдиного загальноукраїнського правопису й тут уже непогано засвоєно нашу традиційну східноукраїнську вимову. Заступати ж її колишніми галицькими (а тепер діаспорними) формами сьогодні

¹ Стаття була задумана як додаток до статті автора “Пора вже вдосконалити український правопис”, уміщеній в журналі “Сучасність” (1996. — №11), але у свій час не була надрукована.

аж ніяк не годиться, оскільки вони (напр.: агент, багнет, Вашингтон, гарнізон, гвардія, граната, ґрунт, делегат, деґрадація, енерґетика, інтелігент, колеґа, конґрес, легенда, мітінґ, неґативний, організація, регіональний тощо) нагадують польські (агент, багнет, Вашингтон, гарнізон, гвардія, гранат, ґрунт, делегат, деґрадація, енерґетика, інтелігент, колеґа, конґрес, легенда, мітінґ, неґативни, організація, регіональни) та — російські відповідники (агент, Вашингтон, гарнізон, гвардія, граната, ґрунт, делегат, деґрадація, енерґетіка, інтеллігент, каллеґа, канґресс, легенда, мітінґ, неґативний, арганізація, регіональний). Одне слово, від інтеліґента, колеґи й агента вже, звісно, недалеко (зокрема на Східній Україні) до інтеліґента, калеґі й агента.

Отже, нема за чим тужити, бо запропоноване “реформування” нашого правописного кодексу сприяє уподібнюванню сучасної української літературної мови до російської й польської мов і, таким чином, її каліченню, знекровлюванню та асиміляції. Цьому, безперечно, зможемо успішно запобігти, якщо, між іншим, не піддамося тисковій псевдореформаторів і далі будемо писати й говорити по-теперішньому: агент, багнет, Вашингтон, гарнізон, гвардія, граната, ґрунт, делегат, деґрадація, енерґетика, інтелігент, колеґа, конґрес, легенда, мітінґ, неґативний, організація, регіональний тощо. Так бо краще, милозвучніше й, головне, згідно з давньою гарною традицією нашого, героїчного народу, а то й порадами, Івана Огієнка, котрий цілком слушно вважав, що *“окремійшності рідної мови мусимо збільшувати, а не кидати її те, що маємо”* [2, с.68].

Тому-то й наші завзяті діаспорні і й місцеві прихильники надмірного геґекання повинні врешті все це збагнути, узяти до уваги й раз назавжди закинути свою вимогу щодо узаконення цього ж геґекання в “Українському правописі”. Воно ж бо — це не що інше, як псевдоукраїнізація, яка кінець кінцем призведе до ще більшої русифікації нашого багатостраждального народу (значну частину його синів і дочок заражено аканням, щьоканням, чьомуканням, щяканням і лелеканням, а нині декому заманулося ще й покарати їх неприродним для них російським геґеканням). І то вже в самостійній Україні, до того ж добровільно, бо вже без жодних указів царських і радянських сатрапів. Ну, а бездумно готуватися на заріз личить тільки дурним телятам, а не нашому мужньому козацькому родові, котрий після довголітньої неволі розправляє крила, намагаючись твердо стати на ногах, щоб не зникнути дурно з лиця землі.

Тож дозволюмо своєму народові спокійно й упевнено, без морочення й збивання з пантелику, усебічно (а отже, і національно!) зростати, мужніти й процвітати на славу нашій Неньці-Україні.

Список використаних джерел:

1. *Огієнко Іван*. Історія української літературної мови. — К.: Либідь, 1990. — 294 с.
2. *Огієнко Іван*. Про українські приголосні // Мовознавство. — 1990. — №1. — С.67-70.

The author refers to Ivan Ohienko and considers the use of «r» and palatal «l» in Ukrainian orthography.

Key words and word combinations: Kharkiv Orthography of 1929, Eastern Ukrainian pronunciation, pseudo-reformists, pseudo-Ukrainization.

Отримано: 19.02.1997 р.

УДК 811.161.2(092)

Сергій Лашенко

Мовознавець, Київська область

І ВСЕ-ТАКИ І.ОГІЄНКО БУВ ПРАВИЙ...

У статті автор солідаризується з польським дослідником С.Демчуком, виступає проти надмірного вживання букви г в українському правописі, посилаючись при цьому на авторитет Івана Огієнка.

Ключові словосполучення: єдина мова, національна школа, авторитет Івана Огієнка.

Рідко коли, надібавши в газеті роздуми того чи іншого автора на тему, що тебе хвилює, погоджуєшся абсолютно з усім. Однак стаття Степана Демчика “Задля ясности” (щодо вживання літери “г”), надрукована в “Українському слові” за 11.07.96,¹ — якраз саме той випадок.

Автор настільки тактовно і делікатно роз’яснює шкідливість надмірного захоплення дзвінкого “г”, що йому хочеться по-дружньому потиснути руку. Особливо враховуючи ту обставину, що сам він з Ольштина (Польща), а українські проблеми розуміє значно краще, ніж Василь Гранас-Ониськів зі Львівщини, який його критикує.

Спробую висвітлити цю проблему з точки зору “східняка”, що вболіває за долю рідної мови.

...Колись, на Установчій конференції Товариства української мови, я був здивований тим, що група галичан збирала підписи з приводу реабілітації “дзвінкого г”.

“Невже немає важливіших проблем?” — подумалося тоді. Адже перемога фрикативного “г” це чи не єдина мовна перемога східних українців у нерівному двобої з російською, якою вони справедливо можуть пишатися.

Автор цієї статті радіє (і я розділяю його почуття!) з приводу того, що на Дону, Кубані, Ставропіллі — скрізь, де переважали українці, наше “г” перемогло російське “г”, і його там вживають навіть росіяни.

Більше перемог у нас не було, це єдина. В усьому ж іншому українська мова поступово відступала під натиском російської...

То невже тепер, на догоду деяким недалекоглядним галичанам, ми повинні закласти фундамент для остаточної русифікації Східної України та виценазованих регіонів?

Адже поки що, не дивлячись на зростання кількості українських шкіл і класів, непомітно, щоб населення Сходу почало частіше вжи-

¹ Стаття С.Демчука була реакцією на критичну статтю львів’янина В.Гранаса-Ониськіва “Роздуми про мову. Чи слухні?” (газ. “Укр. слово”, Польща. — 1996. — Ч.50).